

non sunt duo principia Spiritus Sancti, sed unum; producunt enim una et eadem voluntate ac virtute, quæ tota est in utraque persona, et tota in singulis, et ideo nulla est æquiparatio. Ad tertiam rationem, respondetur (imprimis) non procedere in sententia ejusdem auctoris, qui alibi totis viribus contendit voluntatem esse causam principalem actus supernaturalis, et saltem ratione habitus, quando per illum operatur, negari non potest. Deinde dicimus etiam causam instrumentalem habere suam causalitatem propriam, ratione cujus causa principalis non est simpliciter adæquata, et unica causa effectus ab utraque producti; et de effectibus gratiæ id insinuat Paulus, dicens: *Non ego, sed gratia Dei mecum*; et ex Theologis, Bonavent., in 1, dist. 40, art. 2, quæst. 1, dicit prædestinationem non esse totam causam, sed cum alia, scilicet, cum libero arbitrio. Et Thomas Elisius, Ordinis Prædicatorum, tract. de Donis Spiritus Sancti, p. 473, alias 478, de dispositionibus ad gratiam dicit: *Sufficiencia dispositionum est a Deo et a nobis, ut a duabus causis partialibus facientibus unam totalem.*

12. *Nihil quoad doctrinam in opinione Molinæ damnandum esse, neque in modo loquendi.* — Concludo igitur, si rem ipsam spectemus, nihil esse in illa doctrina quod jure improbari possit. Addo etiam, si vis fiat in verbis, vel in modo loquendi, vel in exemplo de duobus trahentibus navim, nullam reperiri ibi sufficientem causam vel occasionem offensionis, tum quia, cum de re et vero sensu constat, et in verbis nulla occasio errandi datur, quia sufficienter explicantur, non est cur de illis multum contendatur; tum etiam quia graves Theologi eodem modo locuti sunt, ut vidimus, et alii exemplo illo de duobus trahentibus navim usi sunt ad concursum Dei cum creatura explicandum, ut videri potest in Bellarmino, l. 4 de Grat. et lib. arb., c. 15, in principio; Stapletonio, in Antid. contra Colum., in epist. ad Corinth., vers. 6; Raphaelē Venust., lib. de Prædest. et lib. arb., contra Luther., lib. 1, fol. 41; et ex veteribus, Gabriele, 2, dist. 1, q. 2, dub. 5, ad 3; Olchot., in 2, quæst. 1, art. 4, ad 10 formam quarti argumenti principalis; et Cajetan., 3 part., quæst. 62, art. 4, ad finem; et Conrad. 1. 2, quæst. 79, art. 1, in fine corporis, § *Nota secundo*. Qui tamen auctores non utuntur hoc exemplo ut in omnibus putent tenendam esse similitudinem, sed in hoc solum quod Deus et liberum arbitrium, seu causa prima

et secunda, habent propriam efficientiam in eundem effectum, et neutra illum operatur sine consortio alterius, sicut unus trahentium non movet navim sine alterius consortio.

13. *Alvaris sensus et opinio.* — Unde etiam P. Alvarez fatetur, si per causam partialem alicujus effectus nihil aliud significetur nisi causa quæ sine consortio alterius causæ non operatur talem effectum, sic Deum concurrentem cum causa secunda esse causam partialem; imo ait auctores utriusque sententiæ hoc unanimi consensu confiteri, etiam in Deo et libero arbitrio, respectu supernaturalis concursus. Addit tamen alio modo dici causam partialem, quæ ita cum alia operatur, ut licet forte illi dederit virtutem agendi, non tamen dat illi in proprio genere causæ efficientis proprium influxum et conatum, et in hoc posteriori sensu ait loqui Molinam, imo et nos omnes: *Quia docent, ait, liberum arbitrium, habitu supernaturali, vel excitante Dei gratia adjutum, ita efficere actum suum, et in illum influere pro innata libertate, ut a Deo vel ab auxilio efficaci, tanquam a causa priori et per se efficiente, non dependeat.*

14. *Probatur illum confundere duas quæstiones.* — Sed in hoc confundit unam quæstionem cum alia de physica prædeterminatione, et nobis attribuit quæ in nostris certe libris non legit, vel designet loca in quibus ea invenerit. Probatur primum, quia hic præcise tractamus de concursu simultaneo, et de Deo ut præbente illum, ut jam admonui: quæ consideratio locum habet, quidquid sit de altera quæstione de concursu prævio; nam admissa illa motione prævia, ut causa secunda sic præmota influat in effectum, indiget actuali cooperatione Dei, et Deus sic influens postulat consortium alterius causæ; ergo si causa partialis solum significat causam ita agentem ut postulet consortium alterius co-agentis, etiam Deus, sic agens, erit causa partialis, neque hæc vox excludit præmotionem, vel physicam, vel moralem, unius causæ in aliam, neque illam includit, sed ab hoc abstrahit, supponitque voluntatem, sufficienter constitutam in actu primo per præcedentia auxilia immissa a solo Deo, esse causam partialem sui actus secundi, et similiter Deum tunc non facere talem actum sine consortio voluntatis humanæ. Sicut Prosper, lib. 2 de Vocat. gent., cap. 26, ait Dei prævenientem opitulationem per innumeros modos omnibus adhiberi: *Et quo a multis refutatur, ipsorum est nequitia: quod autem a multis suscipi-*

tur, et gratiæ est divinæ, et voluntatis humanæ. Unde addo, etiamsi verum esset præcedere motionem physicam Dei in liberum arbitrium, adhuc verum esset in illo sensu Deum, ut concurrentem per influxum simultaneum, esse causam partialem, non solum respectu liberi arbitrii, sed etiam respectu illius præviæ motionis, quia illa etiam concurrat ad actum, non sine consortio alterius concursus simultanei Dei, ut in puncto sequenti dicam.

15. *Calumnia Alvaris.* — Deinde ostendo alteram partem. Quis enim nostrum unquam dixit voluntatem nostram, informatam habitu infuso, et excitatam a Spiritu Sancto, pro innata libertate ita influere in suum actum ut a Deo vel ab auxilio efficaci, tanquam a causa priori et per se efficiente, non pendeat? Contrarium enim in præcedenti capite statuimus, ut non novum, sed ut antiquum et indubitatum, nam voluntas donis creatis affecta causa secunda est: hanc autem causam essentialiter diximus pendere in suo influxu a causa prima, quæ causa prior est et per se efficiens, et concursus ejus auxilium efficax est; ergo quod per illa verba in rigore significatur, falso nobis tribuitur. Quod si sub illis tantum significetur voluntatem excitatam, vel affectam habitu, vel alia virtute sufficiente in actu primo, non pendere ab alio auxilio efficaci priori et prævio, hoc totis viribus contendimus, non tamen per illa verba in proprietate sumpta significatur. Neque etiam propter illam controversiam de auxilio illo prævio dicitur Deus causa partialis, sed præcise propter concursum simultaneum.

16. *Quomodo Deus sit causa partialis et totalis simul.* — Ultimo, addo in hoc puncto, etiamsi modus ille loquendi, quo dicitur Deus causa partialis, admittatur, non propterea negari, quin sit causa totalis sub alia consideratione, nimirum in suo genere causæ supremæ: unde Raphael Venustus, lib. 2 de Prædest., dixit Deum esse causam operis nostri partialem et totalem, sed non totaliter influentem. Quod certe Molina non ignoravit; nam in loco allegato statim subdit: Si sit de integra, sive tota causa, non omnino, sed in aliquo gradu causæ, tunc Deum, per concursum generalem, esse causam integram in genere universalissimæ, seu primæ causæ, quia in eo gradu neque habet, neque habere potest consortem. Et ob hanc rationem mihi semper magis placuit hic loquendi modus, ut Deus, etiam ut concurrans auxilio simultaneo, vocetur potius

causa totalis quam partialis, quia, ut dicatur totalis, sufficit quod in suo ordine et gradu, qui est perfectissimus, tota causa sit. Et hæc vox majoris est excellentiæ et perfectionis quam altera, ut per se patet. Aliunde vero nomen partialis causæ videtur dicere habitudinem ad alteram causam partialem ejusdem ordinis, ut recte adnotavit Cajetanus, 1 p., quæst. 52, art. 2, § *Ad evidentiam*, in fine. Unde necesse est ut, ex utraque causa quæ partialis dicitur, una causa integra conflatur, quod in præsentem admittit Thomas Elisius in verbis allegatis. Re tamen vera non recte; nam ex causa prima et secunda non conflatur una totalis causa, sed cumulus plurium causarum ad talem modum efficiendi necessarium, quod longe diversum est, ut bene notavit Fonseca, lib. 3 Metaph., cap. 2, quæst. 9, sect. 2, § *Quo loco*, in fine; sicut materia et forma, licet simul concurrant ut plures causæ ad eundem effectum, non possunt dici componere unam causam totalem; ergo neque causa prima et secunda simul concurrentes dici possunt unam causam efficere, seu componere. Ergo sicut materia et forma non dicuntur plures partiales causæ, sed unaquæque est totalis in suo genere, ita de causa prima et secunda censendum et loquendum est. Nam, servata proportione, eadem est ratio, quia sicut materia et forma habent diversos causandi modos, et unaquæque in suo genere est perfecta et integra, ita modus influendi causæ primæ et secundæ est longe diversus, et unaquæque in suo genere plene exhibet suam causalitatem. Dicamus ergo causam primam non esse causam solam vel unicam efficientem illius effectus, ad quem concurrat: sed esse unam et præcipuam ex multis concurrentibus ad conflandum cumulum causarum ibi operantium, quibus res quidem eadem significatur, et invidia verbi evitatur.

17. *Quomodo Dei actio sit totalis, et non partialis.* — Nec huic dicendi modo obstat objectio supra facta, sed potius illum confirmat. Nam actio illa, qua effectus fit simul a Deo et a creatura, in re tota est a Deo, et tota a libero arbitrio, cum in re non habeat partes distinctas, et ideo concursus Dei non potest dici simpliciter actio partialis Dei, sicut sapientia Dei non potest partialis perfectio Dei appellari, sed est tota perfectio in sua formali ratione, et ad summum dici poterit, vel una ex perfectionibus Dei secundum rationem, vel ipsa tota perfectio Dei incomplete concepta. Ita ergo concursus Dei, licet in bono sensu, et se-

cundum rationem, dici possit una ex actionibus distinctis ibi concurrentibus, vel illa actio tota incomplete concepta, non dicetur tamen proprie actio partialis, quia non est pars alicujus actionis totalis. Quod si aliquis illam vocaverit causalitatem partialem, eo modo quo priores Doctores vocant Deum causam partialem, oportet ut cum aliquo addito vel cum sufficiente explicatione loquatur, ut addendo *secundum rationem*, vel secundum nostrum concipiendi modum, vel quid simile.

CAPUT XXVIII.

AN DEUS, ETIAM IN ORDINE GRATIÆ, PER CONCURRENTIUM SIMULTANEUM INFLUAT IN EFFECTUM ET ACTIONEM CAUSÆ SECUNDÆ IMMEDIATE, IMMEDIATIONE VIRTUTIS ET SUPPOSITI.

1. *Necessitas hujus questionis.* — *Concluditur: Deus utroque illo modo concurrat immediate.* — *Probatur primo in universum.* — Resolutio hujus puncti necessaria est ad sequentia, et ideo præmittenda est, quam breviter expedire possumus, quia in eo vel nulla est dissensio opinionum, vel, si quæ est, parvi est momenti, et inter ipsos etiam Thomistas versatur. Dico ergo Deum ad actiones gratiæ per se et immediate concurrere per influxum simultaneum utroque ex illis modis. Probatur imprimis generatim; quia illa causa dicitur immediata respectu alicujus effectus, a qua immediate procedit actio quæ immediate etiam terminatur ad talem effectum; sed actio quæ immediate terminatur ad effectum creaturæ, immediate procedit a Deo, ut causa prima, et generaliter concurrens; ergo Deus est causa immediate influens in talem effectum. Major videtur clara, quia causa efficiens et effectus ejus quasi se contingunt et connectuntur media actione; actio autem duplicem dicit habitudinem, ut actio est, nimirum quod sit ab agente, et quod tendat in terminum, et ideo quando immediate dicit habitudinem ad causam et ad terminum, immediate inter se illa connectit; illa ergo est causa immediata ad quam dicit actio immediatam habitudinem. Et hæc immediatio hic magis consideratur quam propinquitas localis vel intima præsentia. Nam si, per impossibile, Deus distaret loco a creatura, et in habitudine actionis vel dependentiæ illam eodem modo produceret, esset causa immediata; et e converso, licet secundum præsentiam substantialem esset intime indistans, si actio causæ secundæ non esset immediate a

Deo, sed a causa secunda, ut voluit Durandus, Deus non esset causa immediata talis effectus ex immediate suppositi, quamvis suppositum Dei a tali effectu loco non distaret. Nunc autem actio causæ secundæ, ut ostensum est, dicit immediatam habitudinem ad Deum propter dependentiam per se et essentialem ab ipso.

2. *Secundo, probatur de immediate virtutis.* — Probatur præterea in particulari pars prior de immediate virtutis, propter quam declarandam hanc questionem proponimus. Est enim clarissima secundum opinionem, quæ negat generalem concursum Dei prævium, seu in causam. Nam tunc in causa secunda solum præcedit virtus activa quam Deus illi concedit in actu primo, sive per naturam, sive per gratiam. Si ergo Deus non concurreret ad effectum causæ secundæ nisi mediate mediatione virtutis, profecto non aliter influeret nisi dando virtutem agendi causæ secundæ, et illam conservando: at hoc est incidere in errorem Pelagii et Durandi; ergo necesse est fieri Deum influere immediate per virtutem suam, quæ, juxta illam sententiam, nulla est alia nisi virtus increata in ipso Deo existens. At vero, juxta sententiam ponentem concursum prævium causæ primæ in secundam, res indiget majori explicatione. Nam, juxta illam sententiam, præter omnem virtutem causæ secundæ constitutæ in actu primo, datur illi a solo Deo nova motio quæ, ut infra videbimus, dicitur esse virtus quasi instrumentalis ipsius Dei, a qua immediate fit actio causæ secundæ, quatenus in virtute causæ primæ operatur, et præsertim quatenus dat suo effectui esse existentia.

3. *Etiam in sententia quæ ponit concursum primum Dei.* — Cum ergo dicitur Deus concurrere ad effectus causæ secundæ immediate mediatione virtutis, intelligi posset juxta illam sententiam ratione illius virtutis Dei, quæ est quid creatum prius natura factum a Deo in ipsa causa secunda, sine alio influxu qui sit immediate a virtute increata Dei. Et hunc sensum non sufficere assero, imo esse omnino falsum, et ex parte incidere in sententiam Durandi, quia illo modo Deus non esset causa per se et directe influens in effectum et actionem creaturæ, sed tantum per accidens, vel per denominationem remotam sumptam ab actione virtutis impressæ causæ secundæ, sicut qui impressit impetum lapidi dicitur movere lapidem, non per se et per proprium influxum in motum ipsum, sed remote et per quamdam

denominationem ab actione impetus, tanquam ab actione instrumenti separati. Hoc autem est contra rationem primæ causæ, a qua per se et essentialiter pendet omne ens per participationem, qualis est omnis effectus et actio creaturæ. Unde sine dubio dicendum est actionem creaturæ esse immediate a Deo immediate virtutis increatæ in ipso Deo existentis, ita ut licet admittatur illa prævia motio in causa secunda, et quod ab illa etiam procedat immediate in suo genere actio causæ secundæ, negari non possit hæc immediata manatio actionis causæ secundæ ab increata virtute Dei. Atque ita videntur sentire moderni Thomistæ ponentes illam motionem præviam; nunquam tamen rem ipsam satis explicant; melius eam exposuit Cajetanus, 1 p., q. 19, art. 8, quia præviam illam motionem non agnovit.

4. *Tertio, probatur de immediate suppositi.* — Superest in particulari probanda et explicanda pars altera de immediate suppositi. Nam quidam Thomistæ dixerunt Deum, concurrente cum causis secundis, non efficere effectus earum immediate suppositi, licet creando vel conservando aliquid, per seipsum immediate operetur immediate suppositi. Ita sentit Ferrar., 3 contra gent., capit. 70, et tribuit D. Thomæ, ibi ratione 1. At vero Cajetanus, 1 parte, quæstione 8, art. 1, distinctione utitur de Deo etiam ut concurrente ad effectum creaturæ; nam quatenus dat illi existentiam, dicit sub hac ratione agere Deum immediate mediatione suppositi; ut vero concurrat cum causa secunda ad formam, vel motum quem ipsa causa secunda efficit principaliter, dicit non agere immediate suppositi, sed tantum virtutis. Itaque in hoc videntur convenire, quod Deus tunc solum operatur immediate mediatione suppositi, quando solus sine concursu alterius suppositi operatur, saltem ut causa principalis. Cajetanus autem addit Deum solum efficere esse existentia, etiam quando concurrat cum creatura ad operandum, et illum sequitur Alvarez d. 18, n. 10, et tribuit D. Thomæ, q. 3, art. 7; neutrum autem nobis verum videtur.

5. *Distinctio Cajetani rejicitur.* — Et imprimis distinctio illa Cajetani rejicienda est, quia etiam causæ secundæ dant suis effectibus esse existentia, alias nihil efficerent, quia efficere rem aliquam non est aliud quam dare illi existentiam quam antea non habebat. Nam res prius quam fiat non est res actu, sed tantum in potentia. Unde ut sit res in potentia, non oportet ut fiat, sed ut possit fieri per effec-

tionem; ergo fit res vere et actu, ubi per existentiam constituitur in esse actualis entis; ergo nihil aliud est rem fieri, nisi accipere existentiam. Ergo vel causæ secundæ nihil agunt, vel dant effective existentiam suis effectibus; ergo ex hac parte non magis concurrat Deus immediate mediatione suppositi cum causis secundis ad esse existentia suorum effectuum, quam ad ipsos effectus. Neque probabilior est subdistinctio dicentium causas secundas esse causas principales in suo genere suorum effectuum, quantum ad formas vel naturas eorum, quantum vero ad communicandum esse existentia, esse tantum instrumenta Dei. Hoc enim etiam est falsum, quia omnis efficientia, sive principalis, sive instrumentalis, est communicatio alicujus esse existentia, quia per illam immediate producitur aliqua entitas actualis, quæ incipit esse in rerum natura, et hoc est recipere existentiam. Unde si causæ secundæ aliquam rem producunt ut causæ principales in suo genere, eodem modo producunt aliquam existentiam; vel e contrario, si in productione existentia sunt tantum propria instrumenta Dei, nihil efficiunt ut causæ principales. Sed de hoc puncto in sequentibus capitibus occurret occasio dicendi plura, ubi de illo etiam loco D. Thomæ, quæst. 3 de potent., dicemus. Nunc vero ad immediatam actionem Dei parum refert illa distinctio, quia etiam actio instrumenti potest impedire immediate mediationem suppositi in agendo: nam animal per semen generat tanquam per instrumentum, et id satis est ut non efficiat tunc immediate mediatione suppositi, sed tantum mediatione virtutis semini impressæ.

6. *Probatur conclusio.* — Quapropter generaliter assero concursum Dei cum causa secunda esse immediate a Deo immediate mediatione suppositi. Ratio est, quia immediatio suppositi non consistit in hoc quod sit unicum suppositum agens, alias etiam creatura non ageret immediate mediatione suppositi, quia non est unicum suppositum agens, nam etiam Deus est ibi suppositum sua virtute immediate influens, et tria supposita divina in omni sua actione simul operantur, et plures portantes lapidem immediate mediatione suppositi ibi concurrunt. Tunc ergo solum dicitur aliquid operari mediate mediatione suppositi, quando per solam virtutem alteri supposito communicatam influit in effectum talis virtutis, sicut de generante per semen decisum dicebamus, et idem est de movente per impetum impressum, ut dicebamus de movente lapidem, juxta modum lo-